

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

БАШИНСЬКИЙ Ігор Анатолійович

УДК 351: 353.2

**МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

МИКОЛАЇВ – 2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили Міністерства освіти і науки України (м. Миколаїв).

Науковий керівник: доктор наук з державного управління, професор, заслужений працівник освіти України **ЛОПУШИНСЬКИЙ Іван Петрович**, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування (м. Івано-Франківськ).

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор **ІВАШОВА Людмила Миколаївна**, Університет митної справи та фінансів, професор кафедри публічного управління та митного адміністрування (м. Дніпро);

доктор наук з державного управління, професор **ШВЕДУН Вікторія Олександрівна**, Національний університет цивільного захисту України, начальник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру (м. Харків).

Захист відбудеться *19 квітня 2024 р. о 11⁰⁰ годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 38.053.03 у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили за адресою: 54003, м. Миколаїв, вулиця 68 Десантників, 10. ауд. 5-106.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Чорноморського національного університету ім. Петра Могили за адресою: 54003, м. Миколаїв, вулиця 68 Десантників, 10.

Автореферат розісланий *«12» березня 2024 р.*

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
д. держ. упр.

Л. В. Антонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Запорукою успішного проведення економічної реформи є реалізація державної політики у податковій та митній сфері з урахуванням сучасних тенденцій та особливостей перспективного розвитку України. Економічний та соціальний розвиток країни неможливий без постійної модернізації державних інститутів, на яких покладено функцію акумуляції та розподілу фінансових ресурсів. Ураховуючи, що понад 80 відсотків надходжень до бюджету України забезпечується за рахунок податків і зборів, даліше вдосконалення оподаткування залишається важливим сегментом розвитку сучасної податкової системи. Після низки важливих інновацій останнього часу національні механізми адміністрування податків за низкою параметрів перевершили окремі країни Євросоюзу. Проте при цьому принциповою відмінністю розвиненої держави є податкова культура суспільства, що в Україні перебуває на досить низькому рівні. Працівники податкових органів в Європі і США могли обходитися мінімальною кількістю перевірок та розслідувань, оскільки несплата податків засуджувалася громадянами, а випадки ухилення були швидше винятком, аніж поширеним явищем. Актуальність теми дослідження зумовлена нагальною потребою формування нової державної політики, спрямованої на побудову стабільної та справедливої системи оподаткування, зменшення податкового тиску й забезпечення збалансованості фіскальних інтересів держави та соціальних потреб платників податків. Ефективна державна податкова політика впливає на рівень оподаткування, що значною мірою залежить від стану розвитку податкової культури в суспільстві, яка, своєю чергою, зумовлює податкову поведінку всіх її учасників. Податкова поведінка населення зумовлюється ціннісними орієнтаціями: правовими нормами, традиціями, мотиваціями, що впливають на формування податкової культури.

В Україні рівень податкової правосвідомості й відповідальності українських платників податків наразі не відповідає вимогам, що діють у розвинутих країнах. Низька поінформованість громадян про сферу оподаткування поєднується з достатньо високим рівнем толерантності до можливості ухилення від сплати податків та інших умисних податкових правопорушень.

Це стало однією із основних причин низького рівня збирання податків та появи значних обсягів тіньового сектору економіки. Такий стан значною мірою пояснюється низьким рівнем податкової культури, вимагає перегляду чинних податкових принципів, обґрунтування оптимального рівня оподаткування, прийнятного для всіх учасників податкового процесу, а також формування якісно нових взаємовідносин, що ґрунтуються на засадах партнерства, взаєморозуміння та взаємоповаги.

Водночас, адміністративні можливості держави в нарощуванні податкових надходжень за рахунок збільшення податкового навантаження на платників обмежені й майже вичерпані. Саме тому зростає потреба пошуку

інших джерел податкових надходжень за рахунок підвищення податкової дисципліни всіх учасників податкового процесу. Значення податкової культури полягає в тому, що однієї, суто фіскально-адміністративної роботи недостатньо для належного справляння податків без сприяння з боку самих платників, джерелом лояльності яких є податкова культура. Дієвий вплив на ефективність справляння податків культура платників здійснює лише тоді, коли останні виявляють готовність і дисципліну платити податки. В іншому разі технологічна ефективність роботи органів контролю не дасть значного позитивного результату в сенсі зростання податкових надходжень.

Проблемі формування та підвищення податкової культури в Україні до останнього часу надавалося недостатньо уваги з боку держави та органів контролю. У зв'язку з цим на сучасному етапі актуальним стає питання про потребу вироблення державної стратегії формування податкової культури українського суспільства. Досвід зарубіжних країн у цьому сегменті державного управління свідчить про потребу вироблення єдиних механізмів формування національної податкової культури з урахуванням соціальних, економічних і демографічних особливостей розвитку держави.

Ураховуючи викладені вище чинники, а також беручи до уваги, що Україна сьогодні перебуває в стані пошуку оптимальної системи оподаткування, яка б, по-перше, забезпечувала податковими надходженнями бюджети всіх рівнів, а по-друге – стимулювала економічну активність суб'єктів господарювання, є беззаперечною важливістю наукових розробок і досліджень у цій сфері.

Питання, пов'язані з дослідженням категорії «податкова культура», її стану та перспектив розвитку наразі висвітлено в багатьох фахових виданнях і наукових статтях зарубіжних і вітчизняних учених.

Уперше поняття податкової культури введено в науковий ужиток 1929 року американським економістом Йозефом Шумпетером. На сучасному етапі лідерство в цій науковій сфері із відомих зарубіжних учених належить таким авторам, як К. Віксель, Е. Ліндаль, Б. Нерре, С. Хемелс, Л. Фельд, Б. Фрей, Ф. Шнайдер та ін.

Методологічні основи процесів управління в соціальних системах, до яких належать і процеси державного управління в податковій сфері, розглянуто в працях В. Бакуменка. Сутність та різноманітність поняття «механізми державного управління» розкрито в працях таких науковців, як В. Авер'янов, Л. Івашова, М. Корецький, І. Лопушинський, В. Малиновський, Н. Нижник, О. Оболенський, О. Половцев, Р. Рудніцька та ін.

Питання механізмів державного управління податкової сфері є предметом досліджень таких учених, як Д. Адамов, В. Балабан, В. Білоус, Ю. Васюк, Н. Герасименко, М. Горобинський, Г. Дмитренко, В. Долгальов, О. Долгий, В. Журавський, М. Кармінська-Белоброва, Я. Казюк, Л. Кас'яненко, Т. Корнева, О. Костенко, А. Лепеха, О. Личук, Р. Овчаренко, А. Омельяничук, О. Поколотна, В. Попова, А. Слюсар, В. Федоров, О. Чикаренко, В. Шведун, А. Юр'єва та ін.

Проблеми реалізації механізмів державної податкової політики в Україні досліджуються такими вченими, як: Н. Беспала, А. Білюк, В. Галушка,

Л.Кашпур, О. Корецький, О. Курносов, А. Лаврешов, В. Литвин, С. Левченко, В. Мірошніченко, В. Смаглюк, О. Соколов.

Дослідженню стану податкової політики, визначенню проблем реформування податкової системи України та перспективам її розвитку присвячено наукові роботи таких дослідників, як С. Адонін, О. Андрущенко, З. Варналій, Д. Веремчук, В. Вишневський, А. Вірченко, С. Давидков, В. Зятковський, Ю. Іванов, В. Ільяшенко, Я. Калустян, Т. Кир'язова, О. Клименко, Т. Кошук, Д. Красніков, Д. Крилов, А. Крисоватий, С. Лондар, І. Луценко, Ю. Мазур, І. Мартинюк, П. Мельник, С. Оншинко, М. Пасічний, І. Пирога, В. Печуляк, В. Ручкіна, М. Сидорович, О. Сидорович, В. Синчак, А. Скоринін, А. Скрипник, В. Удяк, В. Чайка, О. Чумакова, О. Шайда, О. Шарікова та ін.

Серед вітчизняних науковців питання формування, розвитку податкової культури і податкового потенціалу держави досліджують В. Андрущенко, А. Василенко, Т. Воїнова, Б. Карпінський, О. Ковнір, Л. Тарангул, І. Таранов, В. Ткачук, К. Швабій та ін.

Водночас, зважаючи на те що проблема формування податкової культури населення має комплексний і динамічний характер, низка її аспектів залишається ще не вивченою і малодослідженою. Аналіз джерел та наукової літератури дозволяє стверджувати, що поняття, стан і перспективи розвитку податкової культури в Україні досліджувалися переважно представниками соціологічних, педагогічних, гуманітарних та економічних наук і залишилися поза увагою фахівців у галузі державного управління. Однак попри численні наукові розробки, проблематика низького рівня податкової культури не отримала системного розв'язання, не вироблено єдиного підходу до визначення державної податкової політики у сфері формування та розвитку податкової культури в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складником науково-дослідних робіт Чорноморського національного університету імені Петра Могили, а саме: «Організація державного управління в умовах становлення та розвитку політичної системи України: політико-правові, історичні та регіональні аспекти» (державний реєстраційний номер 0109U000451), у рамках якої автором запропоновано комплекс пропозицій щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики щодо формування податкової культури в Україні; «Державна політика формування ефективного функціонування та розвитку спроможних до самоврядування територіальних громад у процесі децентралізації як запорука національної безпеки» (державний реєстраційний номер 0119U100372), у рамках якої автором представлено концептуальний підхід до формування державної податкової політики, заснованої на гармонізації інтересів держави та платників податків.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в розробленні концептуальних підходів і вдосконаленні механізму державної політики щодо формування податкової культури в умовах економічної реформи в Україні.

Відповідно до визначеної мети дослідження було поставлено такі завдання:

- систематизувати та дослідити науково-теоретичні підходи й організаційно-правові аспекти формування податкової культури, її сутність і вплив на економічну поведінку платників податків;
- визначити чинні механізми формування податкової культури населення;
- схарактеризувати та узагальнити зарубіжний досвід формування податкової культури й можливість його адаптації до умов України;
- виявити проблемні аспекти, що гальмують розвиток податкової культури;
- розробити концептуальне бачення впровадження програми формування та розвитку високої податкової культури населення;
- запропонувати напрямки вдосконалення державної політики щодо формування культури сплати податків в Україні.

Об'єкт дослідження – процес реалізації державної податкової політики України.

Предмет дослідження – механізми реалізації державної політики щодо формування податкової культури в Україні.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети при розгляді предмета дослідження нами застосовувалися такі загальнонаукові і спеціальні методи: системного підходу – при розробленні концепції формування податкової культури; порівняльного аналізу – у ході розгляду особливостей формування податкової культури населення в Україні та країнах – членів ЄС; узагальнення – на етапі підбору аналітичних матеріалів Державної податкової служби України (далі – ДПС) щодо підвищення культури сплати податків, структурно-функціональний – для з'ясування завдань, функцій та напрямів діяльності органів державної влади та управління, що здійснюють формування та реалізацію державної податкової політики у сфері формування податкової культури населення, а також аналізу структури і функціональних особливостей механізмів податкової культури; аксіологічний метод – для розкриття сутності, місця і ролі податкової культури як чинника успішної податкової політики держави.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації:

уперше:

- розроблено концептуальне бачення моделі формування високої податкової культури, що являє собою науково обґрунтовану сукупність поглядів на цілі, завдання, принципи та основні напрями нормалізації поведінки людей у податковій сфері і є одним із елементів податкової політики держави та забезпечення її економічної безпеки;

удосконалено:

- державноуправлінські механізми забезпечення розвитку податкової культури населення в Україні, що спрямовані на встановлення оптимального рівня державного втручання у податкові відносини та передбачають застосування заходів впливу на формування законослухняної податкової

поведінки платників податків, а також створення передумов для позитивних змін у психології взаємовідносин податківців і платників податків;

– основні підходи до формування та реалізації державної політики щодо формування податкової культури населення, які орієнтовані на встановлення виваженого балансу між державними, суспільними інтересами та інтересами бізнесу; спрямовані на підвищення рівня добровільності у сплаті податків; конструюють модель сумлінного ставлення платників до обов'язку сплати податків, а також передбачають управління ризиками можливого невиконання платниками податкового обов'язку;

набули подальшого розвитку:

– обґрунтування ролі соціально-економічного розуміння податку та податкової політики, що полягає у визначенні філософського (світоглядного) сприйняття потреби повної та своєчасної сплати податків і зборів як усвідомленої суспільної потреби;

– понятійно-категоріальний апарат дослідження, що використовується під час розкриття сутності податкової культури, а саме: критерії розмежування понять «податкова культура», «культура сплати податків» та «культура оподаткування»; уточнено зміст таких понять, як «податкова дисципліна», «податковий менталітет», «податкова свідомість», «податкова мораль», «культура сплати податків», «механізм податкової культури», «сумлінний платник», «законослухняний платник». Сутність «податкової культури» запропоновано розглядати як сукупність особистісних морально-політичних настанов, соціально-моральних цінностей, норм і вимог, правил, звичок, традицій, реалізація яких забезпечує усвідомлення важливості для держави повної, своєчасної й добровільної сплати податків і нетерпимого відношення суспільства до будь-якого ухилення від виконання податкового обов'язку;

- аналіз проблемних аспектів та чинників, з якими пов'язаний низький рівень податкової культури в Україні та розкриття зарубіжного досвіду щодо формування та реалізації механізмів державної політики у сфері розвитку податкової культури й обґрунтування шляхів його адаптації в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення та висновки, сформульовані в дисертаційній роботі, можуть бути використані на регіональному рівні органами державної влади та органами місцевого самоврядування для розроблення програм формування податкової культури.

Отримані дисертантом результати було використано: Всеукраїнською громадською організацією «Інститут Політичної Освіти» (м. Київ) при проведенні навчальних семінарів для депутатів місцевих рад у межах семінарів програми «DOBRE» (USAID) та проєкту «Місьцеве самоврядування. Крок до ефективності» (Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні) (довідка від 30.06.2020 р. № 16); Радсадівською сільською радою Миколаївського району Миколаївської області під час обговорення проєктів бюджету Радсадівської об'єднаної територіальної громади впродовж 2018-2019 та 2019-2020 років на громадських слуханнях, зокрема щодо потреби повної сплати

податку на доходи фізичних осіб (уникнення виплати заробітної плати «в конвертах», легалізації робочих місць), повної сплати податку на акциз (горілчані та тютюнові вироби) тощо (довідка від 30.06.2020 р. № 494-02-15-25-20); Головним управлінням ДПС у Херсонській області, Автономній Республіці Крим та м. Севастополі в практичній діяльності, спрямованій на формування податкової культури серед платників Херсонської області (довідка від 07.07.2020 № 8368/10/21-22-11-01-10); Херсонською міською радою при розробленні Програми, напрямів діяльності та заходів щодо формування податкової культури міста Херсона на 2021 - 2025 роки (довідка від 13.07.2020 №01).

Теоретичні положення та практичні рекомендації, які обґрунтовано в дисертаційній роботі, впроваджені в навчальний процес при викладанні навчальних дисциплін «Державне регулювання економіки», «Керівник в державному управлінні», «Державна служба», Державні фінанси», «Місцеві фінанси» у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили (довідка від 09.10.2020 р. № 08/03/89).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним дослідженням автора. Науково-теоретичні положення, практичні рекомендації та пропозиції, зокрема ті, що становлять наукову новизну в галузі науки державного управління, одержані автором особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача.

Апробація результатів дисертаційної роботи. Отримані результати наукових досліджень доповідалися і обговорювалися на науково-практичних конференціях: «Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи» (Херсон, 2012), «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (Запоріжжя 2014), «Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи» (Херсон, 2014), «Актуальні проблеми державного управління на сучасному етапі державотворення» (Луцьк, 2014), «Публічне управління: шляхи розвитку» (Київ, 2014), «І Весняні наукові читання» (Київ, 2015), «Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи» (Херсон, 2016), «Problems and perspectives of modern science and practice» (Афіни, Греція 2020), «Theoretical foundations for the implementation and adaptation of scientific achievements in practice» (Гельсінкі, Фінляндія 2020).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 16 наукових праць, з них 5 статей – у наукових фахових виданнях України, 2 статті – у закордонних виданнях; 9 тез доповідей за результатами науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 229 сторінок, із них 179 основного тексту. Робота містить 5 рисунків. Список використаних джерел налічує 225 найменувань на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; вказано на зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами й темами досліджень; подано стисло характеристику сутності і стану розроблення проблеми, що досліджується; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну; показано практичне значення отриманих результатів, наведено дані щодо їх апробації; описано структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – *«Теоретичні засади формування податкової культури населення»* – досліджується генеза та сталі погляди на зміст поняття «податкова культура»; обґрунтовано роль науки державного управління в дослідженні питань, пов'язаних з реалізацією державної політики у сфері розвитку податкової культури суспільства як об'єкта державноуправлінського впливу. Систематизовано теоретичні підходи до формування механізмів державної політики у сфері розвитку податкової культури населення, узагальнено основні підходи до формування та реалізації її механізмів.

З'ясовано, що податкова культура – складний феномен, що охоплює економічний, соціальний, правовий, етичний аспекти суспільних відносин. Ця категорія є соціальним явищем, складником та відбиттям загальної культури правовідносин у сфері сплати податків. Доведено, що податкова культура як частина загальнонаціональної культури, пов'язана з діяльністю учасників податкових відносин, складається з усвідомлення громадянами всієї важливості для держави сплати податків (як складник політичної культури), знання своїх прав та обов'язків у процесі їх сплати (як складник правової культури), досконалого знання та безумовного виконання податкового законодавства та підзаконних нормативно-правових актів (як складник економічної культури), своєчасного подання бухгалтерської та податкової звітності (як складник фінансової культури), а також дотримання норм етики при спілкуванні з працівниками податкової служби.

У процесі теоретичного аналізу встановлено різноманітність підходів до визначення поняття «податкова культура». Для повного розуміння суті поняття «податкова культура» та встановлення механізму забезпечення її розвитку застосовано комплексний та всебічний підхід, визначено основні критерії дослідження, що наголошують на різних аспектах цього явища, а саме: за суб'єктними критеріями (особиста, корпоративна, суспільна) та об'єктними організаційно-правовими критеріями (сфера суспільних правовідносин, міжгалузевий інститут права, синтетична наукова дисципліна, навчальна дисципліна). Обґрунтовано, що, розглядаючи податкову культуру, слід ураховувати всіх учасників податкових відносин (державу, податкову службу і платників податків), які мають різні функціональні обов'язки. Проведений аналіз свідчить про багатоаспектність податкової культури суспільства, що включає в себе безліч зв'язків, відносин і чинників впливу.

Нами уперше запропоновано розглядати механізм податкової культури як сукупність закріплених нормами податкового права форм, методів і важелів, за

допомогою яких забезпечується реалізація функцій податкової культури та її розвиток (рис.1).

Рис. 1. Зміст і структура механізму формування податкової культури

На підставі аналізу наявних понять запропоновано уточнене міждисциплінарне визначення податкової культури, а також її трактування в аспекті дослідження в галузі науки державного управління.

Доведено, що для підвищення ефективності державного управління у вирішенні завдань розвитку податкової культури є актуальним комплексне запровадження та інтеграція можливостей кожного із зазначених державноуправлінських механізмів. Наголошено, що впровадження в управлінський процес елементів громадсько-державного управління дозволить сприяти налагодженню більш ефективної співпраці з громадськістю і перетворенню її на плідне партнерство у вирішенні питань розвитку податкової культури.

У другому розділі – *«Ефективність реалізації державної політики у сфері формування податкової культури»* – визначено причини низького рівня податкової культури в Україні; досліджено умови формування сучасних механізмів державної політики в Україні та з'ясовано тенденції розвитку в сфері формування податкової культури населення; проаналізовано міжнародний досвід здійснення державної політики у сфері формування податкової культури та перспективи його впровадження в Україні.

Аналізуючи проблемні аспекти формування податкової культури вітчизняних платників податків, наголошено, що її низький рівень пов'язаний з чинниками, що можна умовно об'єднати в чотири групи: чинники економічного, соціального, організаційно-управлінського та нормативно-правового характеру.

Установлено, що в Україні тривалий час була відсутня єдина утверджена стратегія соціально-економічної реформи в частині формування та розвитку податкової культури населення. Незбалансована, невважена і неефективна податкова та бюджетна політика держави, низька рентабельність податкової системи, недосконалість, складність, нестабільність і суперечливість податкового законодавства, високе податкове навантаження на бізнес, соціально несправедлива система оподаткування та розподілу видатків, значні розміри тіньової економіки, недовіра значної частини населення до держави, державних установ та органів контролю були головними стримувальними чинниками економічного зростання держави та матеріального добробуту населення України.

Своєю чергою, економічне процвітання держави та підвищення добробуту громадян залежить від повного та своєчасного надходження податків та зборів до бюджетів усіх рівнів, що неможливо забезпечити без високого рівня податкової культури в суспільстві. Водночас, низький рівень податкової культури, податковий та правовий нігілізм, недосконалість правової бази, дефективність сформованих у суспільстві соціальних відносин зумовлюють небажання повної або часткової сплати податків, що призводить до податкових правопорушень та ухилення від сплати податків та зборів.

Ці явища мали місце в Україні на початку 90-х років ХХ століття, загострилися під час світової фінансової кризи 2008 року, не зникли й сьогодні і тому потребують вирішення в найближчій перспективі. Запровадження на державному рівні програми дій щодо формування податкової культури населення та виховання нової генерації сумлінних платників податків дозволить

нейтралізувати економічні, соціальні, організаційні і правові чинники означених проблем в Україні.

Здійснюючи системний аналіз зарубіжного досвіду щодо державної податкової політики у сфері її розвитку виявлено, що найбільш цінним досвідом у площині його імплементації до національного законодавства України став механізм докорінного реформування податкової системи в межах процесу економічних і політичних перетворень у східноєвропейських країнах, що свого часу готувалися вступити до Європейського Союзу.

Досвід європейських країн щодо предмета нашого дослідження розвинутих держав є важливим для України, оскільки в цих країнах вже сформовано ефективну модель системи оподаткування, існують найоптимальніші організаційні та функціональні структури органів контролю та встановлено дієві форми відповідальності за порушення вимог чинного законодавства в сфері оподаткування. У практиці різних європейських країн використовується значна кількість механізмів, спрямованих на підвищення рівня добровільної сплати податків та на формування моделі сумлінного ставлення платників податків до обов'язку зі сплати податків, а також на процеси управління ризиками можливого невиконання платниками податкового обов'язку, що використовуються на практиці для боротьби з такими проявами.

Доведено, що до заходів впливу на формування законослухняної податкової поведінки платників податків належать: популяризація добровільного дотримання платником податкового законодавства та пропаганда формування серед населення податкової моралі щодо сплати податків; інформаційна політика щодо прозорості, відкритості і підзвітності державних фінансів, за допомогою якої платники податків можуть дізнатися про свій внесок у загальний добробут держави; використання сучасних інформаційних технологій та створених на їх базі електронних податкових сервісів для зменшення ймовірності несплати податків до державної скарбниці; реалізація сучасного новітнього стандарту податкового адміністрування та сервісного обслуговування великих платників податків шляхом проведення так званого горизонтального моніторингу як підходу, що впливає на поведінку і дотримання податкового законодавства. Обґрунтовано, що наведений в дисертації досвід можна рекомендувати для імплементації в умовах України.

На особливу увагу заслуговує розроблення та впровадження Стратегії сприяння добровільному дотриманню податкового законодавства (Комплаєнс стратегії) у межах реалізації Програми ЄС «Підтримка державного управління фінансами для України – EU4PFM». Це перший крок на шляху до якісних змін у підходах до податкового адміністрування та сприйнятті податкових органів платниками, що дозволить вивести відносини з платниками на зовсім новий рівень, що ґрунтується на довірі та партнерстві.

У третьому розділі – «Удосконалення державної політики у сфері формування податкової культури» – обґрунтовано стратегічні напрямки розвитку державної податкової політики; сформульовано пропозиції та практичні рекомендації щодо шляхів удосконалення державної політики у

сфері формування податкової культури; розроблено концептуальну модель формування високої податкової культури платників податків.

Виходячи із сучасних умов стану розвитку українського суспільства, функціонування податкової системи, реалізації податкової політики і стратегічних завдань діяльності державної податкової служби України, визначено пріоритетні напрямки формування податкової культури: вироблення ідеології податкової політики на принципі демократизму, справедливості, рівності, передбачуваності; що передбачає дотримання балансу інтересів, прав і обов'язків між державою, податковою службою та платниками податків; формування суспільної свідомості доброзичливого ставлення до податків та обов'язку їх сумлінної сплати; досягнення прозорості та доброчесності податкової системи; спрощення та стабілізація податкового законодавства України; повернення довіри суспільства до держави, податкової служби та інших державних органів влади; пропаганда поваги з боку держави до сумлінного платника податків, установа і зміцнення партнерських відносин між ними; запровадження органами контролю лояльності та довіри до платників податків; взаємна відповідальність усіх учасників податкового процесу; запровадження ефективного громадського контролю за адмініструванням податків, ефективністю та прозорістю використання коштів платників податків; забезпечення широкого й оперативного інформування громадян про відповідальність за порушення податкового законодавства, консультування платників податків про зміни в нормативному регулюванні податкової сфери, рекламно-інформаційні заходи, активне використання каналів ЗМІ, заохочення сумлінних платників податків; зменшення вартості адміністрування податків, удосконалення якості виконання податкових процедур та модернізація системи інформаційного забезпечення податкового процесу; активізація просвітницької діяльності, уведення відповідних дисциплін до шкільних та університетських програм; легалізація тіньових капіталів і податкова амністія, впровадження Стратегії сприяння добровільному дотриманню податкового законодавства (Комплаєнс стратегії).

Таким чином, формування податкової культури вітчизняних платників податків має відбуватися на основі системи заходів, які можна умовно об'єднати в такі групи: законодавчі, наукові, освітні, виховні, консалтингові (рис. 2).

Реалізація зазначених заходів сприятиме формуванню нової ментальності українських громадян, усвідомленню важливості їхньої ролі в наповненні бюджету та виведе державну податкову службу на принципово вищий рівень розвитку.

У дисертації запропоновано концептуальну модель формування та реалізації високої податкової культури населення. Концепція формування податкової культури (далі Концепція) являє собою науково обґрунтовану сукупність поглядів на цілі, завдання, принципи та основні напрями нормалізації поведінки людей в податковій сфері і є одним з елементів податкової політики держави та забезпечення її економічної безпеки.

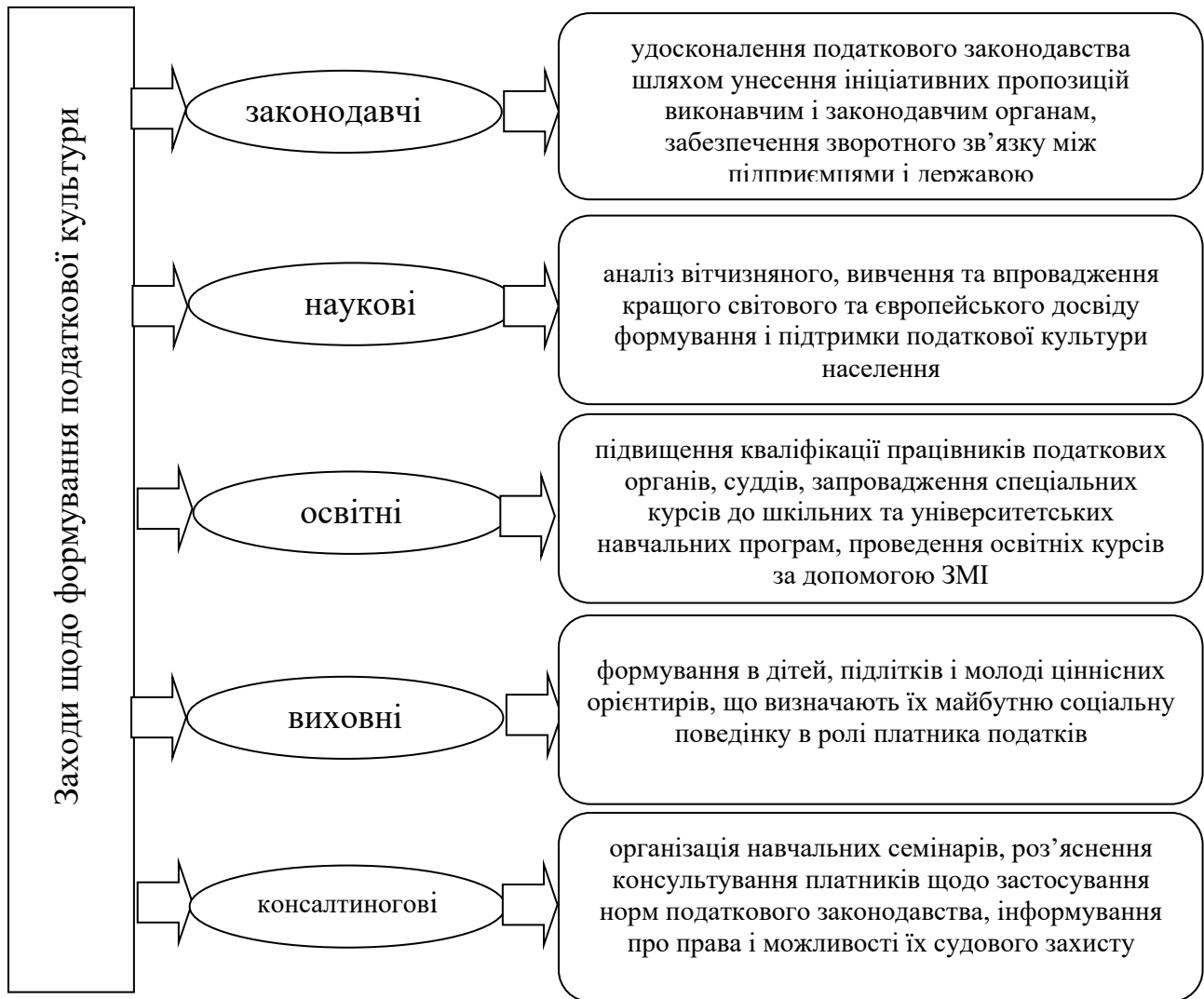

Рис. 2 Система заходів щодо формування податкової культури

Концепцію розроблено з урахуванням пропозицій, що надійшли від платників податків, Головного управління ДПС у Херсонській області, Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, депутатів Херсонської міської ради, громадськості. Концепція складається зі вступу та п'яти розділів: мета і завдання формування податкової культури, основні принципи формування податкової культури, основні напрямки діяльності з формування податкової культури, шляхи та засоби реалізації державної політики у сфері формування податкової культури. У роботі доведено, що державна податкова політика повинна бути спрямована як на досягнення максимальної результативності загалом, так і на збалансованість інтересів усіх учасників податкових відносин. Цьому сприятиме застосування запропонованого методичного підходу до формування державної податкової політики, заснованого на гармонізації інтересів держави та платників податків.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження, виконаного на основі аналізу чинного податкового законодавства України та практики його реалізації, за допомогою теоретичного осмислення наукових праць у різних галузях науки, світової та європейської практики, сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, що спрямовані на формування й розвиток податкової культури населення.

1. У дисертації досліджено генезу та сталі погляди на зміст поняття «податкова культура»; обґрунтовано роль науки державного управління в дослідженні питань у сфері реалізації державної політики щодо розвитку податкової культури громадян як об'єкта державноуправлінського впливу. Систематизовано теоретичні підходи до формування механізмів державної політики у сфері розвитку податкової культури громадян, узагальнено основні підходи до формування та реалізації її механізмів.

З'ясовано, що податкова культура – складний феномен, що охоплює економічний, соціальний, правовий, етичний аспекти суспільних відносин. Ця категорія є соціальним явищем, складником та віддзеркаленням загальної культури правовідносин у сфері сплати податків. Доведено, що податкова культура як частина загальнонаціональної культури, має зв'язок із діяльністю суб'єктів податкових відносин, складається з усвідомлення ними важливості сплати податків для держави (складник політичної культури), зі знання своїх прав та обов'язків у процесі їх сплати (складник правової культури), з досконалого знання та виконання податкового законодавства й підзаконних нормативно-правових актів (складник економічної культури), зі своєчасного подання бухгалтерської та податкової звітності (складник фінансової культури), а також із дотримання норм етики під час спілкування з податківцями.

У процесі теоретичного аналізу зафіксовано різноманітні підходи до визначення поняття «податкова культура». Для повного розуміння сутності поняття «податкова культура» та встановлення механізму забезпечення її розвитку застосовано комплексний і всебічний підхід, визначено основні критерії дослідження, що наголошують на різних аспектах такої культури, а саме: за суб'єктними критеріями (особиста, корпоративна, суспільна), об'єктними організаційно-правовими критеріями (сфера суспільних правовідносин, міжгалузевий інститут права, синтетична наукова дисципліна, навчальна дисципліна). Обґрунтовано, що в розгляді податкової культури потрібно враховувати всіх суб'єктів податкових відносин (державу, податкову службу і платників податків), які відзначаються різними функціональними обов'язками. Здійснений аналіз свідчить про багатоаспектність податкової культури суспільства: вона включає в себе численні зв'язки, відносини й чинники впливу.

На підставі аналізу наявних понять податкової культури запропоновано уточнене міждисциплінарне визначення: це різновид загальної культури суспільства, що становить систему цінностей і стереотипів поведінки, культурних еталонів, традицій, соціальних звичок та економічних знань, які відтворюють домінантні в суспільстві зразки й моделі правомірної фіскальної поведінки суб'єктів податкових відносин.

Крім того, визначено поняття податкової культури в галузі науки державного управління: податкова культура є інтегрованим поняттям, явищем, об'єктом державного

управління сфери суспільних відносин у галузі оподаткування й культури, метою реалізації державної податкової політики, результатом гармонійного поєднання фіскальних інтересів держави та соціальних потреб платників податків на основі формування партнерських відносин.

2. Виходячи із сучасних умов стану розвитку українського суспільства, реалізації державної податкової політики й стратегічних завдань діяльності органів державної податкової служби, визначено такі державноуправлінські механізми забезпечення розвитку податкової культури населення: політичні, правові, організаційні, економічні, мотиваційні та спеціальні.

Доведено, що для підвищення ефективності державного управління у вирішенні завдань розвитку податкової культури є актуальним комплексне запровадження та інтеграція можливостей кожного із зазначених державноуправлінських механізмів. Наголошено, що впровадження в управлінський процес елементів державно-громадського управління дозволить сприяти налагодженню більш ефективної співпраці з громадськістю й перетворенню її на плідне партнерство у вирішенні питань розвитку податкової культури.

Дослідження дало змогу обґрунтувати роль соціально-економічного розуміння податку та податкової політики, що полягає у визначенні філософського (світоглядного) сприйняття невід'ємної потреби повної та своєчасної сплати податків і зборів як усвідомленої суспільством; у формулюванні соціально-економічних орієнтирів суспільства, що можуть бути досягнуті державою за допомогою податкової політики у сфері формування високого рівня податкової культури; у формуванні методологічних основ і принципів податкових відносин між державою і платниками.

У роботі доведено, що державну податкову політику має бути спрямовано як на досягнення максимальної результативності загалом, так і на збалансованість інтересів усіх суб'єктів податкових відносин. Цьому сприятиме застосування методологічного підходу до формування державної податкової політики, заснованого на гармонізації інтересів держави та платників податків.

3. У дослідженні виявлено причини низького рівня податкової культури, досліджено умови формування ефективних механізмів державної податкової культури та з'ясовано тенденції розвитку сфери формування податкової культури громадян; проаналізовано міжнародний досвід реалізації державної політики у сфері формування податкової культури й перспективи його впровадження в Україні.

Аналізуючи проблемні аспекти формування податкової культури платників податків, наголошено, що її низький рівень пов'язаний з чинниками, які умовно об'єднуємо в чотири групи: економічного, соціального, організаційно-управлінського та нормативно-правового характеру.

Установлено, що в Україні тривалий час не було єдиної стратегії соціально-економічної реформи щодо формування й розвитку податкової культури громадян. Незбалансована, невиважена й неефективна податкова та бюджетна політика держави, низька рентабельність податкової системи, недосконалість, складність, нестабільність і суперечливість податкового законодавства, високий податковий тиск на бізнес, соціально несправедлива система оподаткування та розподілу

видатків, значні розміри тіньової економіки, недовіра значної частини населення до держави, державних установ та органів контролю були головними стримувальними чинниками в економічному зростанні держави та матеріального добробуту населення.

Своєю чергою, економічне процвітання держави та підвищення добробуту громадян залежить від повного та своєчасного надходження податків і зборів до всіх бюджетів, що не можна забезпечити без достатнього рівня податкової культури в суспільстві. Поряд із тим низький рівень такої культури, податковий і правовий нігілізм, недосконалість правової бази, дефективність сформованих соціальних відносин зумовлюють небажання повно або частково сплачувати податки, що надалі зумовлює податкові правопорушення й ухилення від сплати податків і зборів.

Ці явища мали місце в Україні на початку 90-х років ХХ століття, загострилися під час світової фінансової кризи 2008 року та не зникли й сьогодні, а тому потребують вирішення в найближчий час. Запровадження на державному рівні програми дій щодо формування податкової культури населення та виховання нової генерації сумлінних платників податків дозволить нейтралізувати економічні, соціальні, організаційні й правові чинники зазначених проблем в Україні.

4. У ході здійснення системного аналізу зарубіжного досвіду в питаннях державної політики у сфері розвитку податкових відносин виявлено, що найбільш цінним як для імплементації до національного законодавства України є механізм докорінного реформування податкової системи в межах загального процесу економічних і політичних перетворень у східноєвропейських країнах, які готуються вступити до Європейського Союзу. Щодо розвинених економічно держав з ефективною моделлю системи оподаткування, то важливим для України є приклад діяльності органів контролю та встановлені дієві форми відповідальності за порушення вимог чинного законодавства у сфері оподаткування. У міжнародній практиці використовується чимало механізмів, які спрямовано на підвищення рівня добровільності у сплаті податків і на формування моделі сумлінного ставлення платників до обов'язку сплати податків, а також на процеси управління ризиками можливого невиконання платниками податкового обов'язку.

Доведено, що заходами впливу на ефективне формування податкової поведінки платників є такі: популяризація добровільного дотримання платником податкового законодавства та пропаганда серед населення податкової моралі щодо потреби сплати податків; інформаційна політика щодо прозорості, відкритості й підзвітності державних фінансів, коли платники податків мають змогу дізнатися про долю власного внеску в формування загального добробуту; використання сучасних інформаційних технологій та створених на їх базі електронних податкових сервісів для зменшення ризику несплати податків; реалізація сучасного новітнього стандарту податкового адміністрування й сервісного обслуговування «великих» платників податків через проведення так званого горизонтального моніторингу – як підходу, що впливає на поведінку платників і дотримання ними податкового законодавства. Обґрунтовано, що наведений в дисертації досвід можна рекомендувати для імплементації в сучасній Україні.

На особливу увагу заслуговує розроблення й упровадження Стратегії сприяння добровільному дотриманню податкового законодавства (комплаєнс-стратегії) у межах реалізації Програми ЄС «Підтримка державного управління фінансами для України». Це перший крок на шляху до якісних змін у податковому адмініструванні та позитивного сприйняття податківців, що дозволить вивести їх відносно з громадянами-платниками на новий рівень довіри й партнерства.

5. У дисертації запропоновано концептуальні підходи до моделі формування високої податкової культури населення в Україні. Зокрема, запропонована автором Концепція формування податкової культури становить собою науково обґрунтовану сукупність поглядів на цілі, завдання, принципи та основні напрями процесу нормалізації поведінки громадян у податковій сфері та є одним із елементів податкової політики держави в забезпеченні її економічної безпеки. Концепцію розроблено з урахуванням пропозицій, що надійшли від платників податків, депутатів Херсонської міської ради, громадськості. Концепція складається зі вступу та п'яти розділів, зокрема: мета й завдання формування податкової культури, основні принципи її формування, основні напрями діяльності з формування такої культури, шляхи й засоби реалізації державної політики у сфері формування податкової культури.

6. Обґрунтовано стратегічні напрями розвитку механізмів державної податкової політики; сформульовано пропозиції та практичні рекомендації щодо способів удосконалення державної податкової політики у сфері формування означеної культури; розроблено підходи до моделі формування високого рівня податкової культури громадян.

Виходячи з наявного стану сучасного розвитку українського суспільства, функціонування державної податкової системи, реалізації податкової політики й стратегічних завдань діяльності ДПС України, визначено пріоритетні напрями формування податкової культури. Це зокрема: вироблення ідеології податкової політики на принципах демократизму, справедливості, рівності, передбачуваності, що передбачає дотримання балансу інтересів, прав і обов'язків між державою, податковою службою та платниками податків; формування суспільної свідомості доброзичливого ставлення до податків та обов'язку їх сумлінної сплати; досягнення прозорості та добросовісності податкової системи; спрощення та стабілізація податкового законодавства України; повернення довіри суспільства до держави, податкової служби та інших державних органів влади; пропагування поваги з боку держави до сумлінного платника податків, установа та зміцнення партнерських відносин між ними; запровадження органами контролю лояльності та довіри до платників податків; взаємна відповідальність усіх учасників податкового процесу; запровадження ефективного громадського контролю за адмініструванням податків, ефективністю та прозорістю використання коштів платників податків; забезпечення широкого й оперативного інформування громадян про відповідальність за порушення податкового законодавства, консультування платників податків про зміни в нормативному регулюванні податкової сфери, рекламно-інформаційні заходи, активне використання каналів ЗМІ, заохочення сумлінних платників податків; зменшення вартості адміністрування податків, удосконалення якості виконання податкових процедур та модернізація системи інформаційного забезпечення

податкового процесу; активізація просвітницької діяльності, уведення відповідних дисциплін до шкільних та університетських програм; легалізація тіньових капіталів і податкова амністія, упровадження Стратегії сприяння добровільному дотриманню податкового законодавства (комплаєнс-стратегії).

Проведені дослідження дають підстави зробити висновок, що формування й розвиток податкової культури громадян України сприятиме стабільному збільшенню надходжень податків і зборів до всіх бюджетів, зростанню рівня добровільності у сплаті податків, активізації діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, збільшенню прозорості й доброчесності податкової служби, поліпшенню якості обслуговування платників податків, зростанню довіри до органів державної податкової служби з боку суспільства. За умови взаємного бажання й зацікавленості платників податків і податківців план дій щодо цілеспрямованого формування в суспільстві податкової культури з урахуванням специфіки соціально-економічних відносин є реальним для виконання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Башинський І.А. Формування податкової культури в Україні. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології* : зб. наук. пр. Херсонського НТУ. Вип. 2 (5). Херсон, 2011. С. 9-14.

2. Башинський І.А. Співпраця податкових органів та громадських організацій платників податків щодо підвищення податкової культури в Україні. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології /Збірник наукових праць Херсонського НТУ*. Вип. 2 (7). Херсон, 2012. С. 11-15.

3. Башинський І.А. Податкова культура - генезис та сталі погляди на зміст поняття. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Державне управління*. № 1(10). Дніпропетровськ, 2014. С. 7-14.

4. Башинський І.А. Шляхи та засоби реалізації державної політики у сфері формування податкової культури населення. *Наукові праці : Науково-методичний журнал*. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. Вип. 230. Т. 242. Державне управління. С. 11-14.

5. Башинський І.А. Аналіз причин низького рівня податкової культури в Україні. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2019. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2019_2_8.

Статті в зарубіжних виданнях

6. Башинський І.А. Проблемні аспекти формування податкової культури в Україні. *Science and education a new dimension. Humanities and Social Sciences*. Budapest, II(5), Issue: 31, 2014. P. 61-65.

7. Башинський І.А. Податкова культура населення в Україні: рекомендації щодо вдосконалення. *Science and education a new dimension. Humanities and Social Sciences*. Budapest, VII(35), Issue: 213, 2019. P. 7-10.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

8. Башинський І.А. Пріоритетні напрямки формування податкової культури як складової державної політики модернізації та реформування українського суспільства. *Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми*

та перспективи : зб. мат. 3-ї Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Херсон, 7 грудня 2012 р.) / за заг. ред. Ю.М. Бардачова, І.П. Лопушинського, С.В. Малікова, О.А. Тертишної. К.: Державний фонд сприяння місцевому самоврядуванню в Україні, 2012. С. 114-115.

9. Башинський І.А. Державно-управлінські механізми забезпечення розвитку податкової культури. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя 14 листопада 2014 р. / за ред. В. М. Огаренка, А. О. Монаєнка та ін. Запоріжжя : КПУ, 2014. С. 31-32.

10. Башинський І.А. Механізм формування податкової культури . *Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи*: зб. мат. 5-ї Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Херсон, 24 жовтня 2014 р.) / за наук. ред. Ю.М. Бардачова, І.П. Лопушинського, О.А. Тертишної, Херсон: Грінв Д.С., 2014. С. 9-11.

11. Башинський І.А. Баланс інтересів у відносинах між фіскальною службою та платниками податків як необхідна умова формування податкової культури. *Актуальні проблеми державного управління на сучасному етапі державотворення* : мат. VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (27 листопада 2014 р., м. Луцьк) / за наук. ред. Т.М. Литвиненко, В.Я. Малиновського. – Луцьк: СПД Гадак Жанна Володимирівна, 2014. С.48 - 50.

12. Башинський І.А. Європейський досвід формування податкової культури і перспективи його впровадження в Україні. *Публічне управління: шляхи розвитку* : мат. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (м. Київ, 26 листопада 2014 р.) у 2 т./ за наук. ред. Ю.В. Ковбасюка, С.А. Романюка, О.Ю. Оболенського. К. : НАДУ, 2014. Т.2. С.99-101.

13. Башинський І.А. Податкова культура як чинник впливу на фіскальну поведінку платника податків. *I Весняні наукові читання* : мат. міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ: збірник статей. К.: Центр наукових публікацій, 2015. С.102 - 105.

14. Башинський І.А. Виховання майбутніх платників податків. *Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи* : зб. мат. 7-ї Всеукр. наук.-практ. конф. / за наук. ред. проф. Ю.М. Бардачова, І.П. Лопушинського, Р.М. Плюща. Херсон : ХНТУ, 2016.

АНОТАЦІЯ

Башинський І.А. Механізми реалізації державної політики щодо формування податкової культури в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління – Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2024.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретичних засад та практичних рекомендацій з удосконалення механізмів державної політики щодо формування податкової культури в Україні. Досліджено сутність податкової культури та її вплив на економічну поведінку платників податків. Здійснено аналіз усталених поглядів на зміст та встановлено генезу поняття «податкова культура».

Запропоновано уточнене міждисциплінарне визначення податкової культури, а також її трактування в аспекті дослідження в галузі науки державного управління. Систематизовано теоретичні засади формування та реалізації механізмів державної політики у сфері податкової культури. Визначено державноуправлінські механізми формування податкової культури: політичні, правові, організаційні, економічні, мотиваційні та спеціальні. Обґрунтовано чинники впливу на процес формування податкової культури. Виявлено проблемні аспекти, що гальмують розвиток податкової культури та проведено аналіз причин її низького рівня в Україні. Досліджено умови формування сучасних механізмів державної податкової політики в Україні та з'ясовано тенденції її розвитку в сфері формування податкової культури населення. Узагальнено зарубіжний досвід формування податкової культури та визначено перспективи його впровадження в Україні. Обґрунтовано роль «детінізації» та добровільного декларування доходів населення в реалізації Стратегії сприяння добровільному дотриманню податкового законодавства. Визначено пріоритетні напрямки формування податкової культури. Розроблено концептуальну модель відносин учасників податкового процесу у сфері формування високої податкової культури. Складено план формування податкової культури для застосування на регіональному рівні. Сформульовано пропозиції та запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення державної політики у сфері формування податкової культури.

Урахування цих рекомендацій сприятиме стабільному збільшенню надходжень податків і зборів до бюджетів, зростанню рівня добровільної сплати податків, активізації діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, збільшенню прозорості й доброчесності податкової служби, поліпшенню якості обслуговування платників податків, зростанню довіри до органів державної податкової служби з боку суспільства.

Доведено, що державна податкова політика повинна бути спрямована як на досягнення максимальної результативності загалом, так і на збалансованість інтересів усіх учасників податкових відносин. Цьому сприятиме застосування запропонованого концептуального підходу до формування державної податкової політики, заснованого на гармонізації інтересів держави та платників податків.

Ключові слова: державне управління, механізми державного управління, податки, податкова служба, податкова культура, податкова політика, культура сплати податків, культура оподаткування, платники податків, законослухняний платник, сумлінний платник, податкові відносини, податкова реформа, механізм податкової культури, податкова дисципліна, податкова свідомість, податкова мораль, податковий менталітет.

ANNOTATION

Bashinskyi I.A. Implementation of state policy towards the formation of a tax culture in Ukraine. - Qualification scientific work as a manuscript.

The dissertation for the degree of candidate of science of public administration in the specialty 25.00.02 - mechanisms of public administration. - Black Sea National University Petro Mohyla. - Mykolaiv, 2024.

The dissertation is devoted to the substantiation of theoretical foundations and practical recommendations for improving the mechanisms of the state tax policy on the formation of a tax culture in Ukraine. The essence of tax culture and its influence on the

economic behavior of taxpayers is investigated. The analysis of established views on the content is carried out and the genesis of the concept of “tax culture” is established. The refined interdisciplinary definition of tax culture, as well as its interpretation in the aspect of research in the field of science "Public Administration" is proposed. The theoretical foundations of the formation and implementation of state tax policy mechanisms in the field of tax culture are systematized. The state-administrative mechanisms of tax culture formation are determined: political, legal, organizational, economic, motivational and special. The factors of influence on the process of formation of the tax culture are primed. The problematic aspects that inhibit the development of the tax culture are identified and the reasons for its low level in Ukraine are analyzed. The conditions of the formation of modern mechanisms of state tax policy in Ukraine are investigated and the trends of its development in the field of the formation of a tax culture of the population are clarified. A review of foreign experience in the formation of a tax culture is identified and the prospects for its implementation in Ukraine are determined. The role of detailing and voluntary declaration of income in the implementation of the Strategy for promoting voluntary compliance with tax legislation is justified. Priority areas for the formation of a tax culture are identified. A conceptual model of the relationship of participants in the tax process in the formation of a high tax culture has been developed. A plan has been drawn up for the formation of a tax culture for use at the regional level. The proposals are formulated and practical recommendations for improving the state policy in the field of tax culture formation are proposed.

Consideration of these recommendations will contribute to a stable increase in tax revenues and fees to budgets, an increase in the level of voluntary payment of taxes, revitalization of business entities, an increase in the transparency and integrity of the tax service, an improvement in the quality of service for taxpayers, and an increase in public confidence in the state tax service.

It is proved that the state tax policy should be aimed both at achieving maximum efficiency in general, and at balancing the interests of all participants in tax relations. This will be facilitated by the application of the proposed conceptual approach to the formation of the state tax policy based on the harmonization of the interests of the state and taxpayers.

The study allowed to substantiate the role of socio-economic understanding of tax and tax policy, which is to determine the philosophical (worldview) perception of the need for full and timely payment of taxes and fees as a conscious social need; formulation of socio-economic guidelines of society, which can be achieved by the state through tax policy in the field of high tax culture; formation of methodological bases and principles of tax relations between the state and taxpayers.

Keywords: public administration, mechanisms of public administration, taxes, tax service, tax culture, tax policy, culture of tax payment, tax culture, taxpayers, law-abiding taxpayer, honest taxpayer, tax relations, tax reform, mechanism of tax culture, tax discipline, tax consciousness, tax morality, tax mentality.

Підписано до друку 07 березня 2024 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Друк-різографія. Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 07/08.
Видавець і виготовлювач: ФОП Ємельянова Т. В.
54001, м. Миколаїв, пров. Суднобудівний, 7
Тел.: (0512) 47-74-48, e-mail: printex_nik@rambler.ru
Сертифікат суб'єкта видавничої справи
МК № 24 від 25.05.2011 р.